

Otázka: Présokratici, antická filosofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Gachnicka

DĚJINY FILOSOFIE

Západní filosofie vzniká na přelomu 7. a 6. st. př. n. l. v Řecku.

I. Antická filosofie

- Présokratická filosofie

1. Mílétská škola
2. Pythagorejci
3. Hérakleitos
4. Elejská škola
5. Mladší fyzikové
6. Atomisté
7. Sofisté

- Klasická řecká filosofie
- Helénistická filosofie
- Novoplatonismus

II. Středověká filosofie

III. Renesance

IV. Novověká filosofie

V. Německá klasická filosofie

V. Moderní filosofie

ANTICKÁ FILOSOFIE

1) PRESOKRATICKÁ FILOSOFIE (7. – 4. st. př. n. l.)

- Vznik v Řeckých koloniích, ne na pevnině – *pobřeží Malé Asie* = malá Řecká kolonizace (materialismus), *jižní Itálie, Sicílie* = Velké Řecko = velká Řecká kolonizace (idealismus).
- Proč vznikla filosofie právě tam?
 - **Střet kultur** – obchodnické kolonie/zemědělská pevnina – obchodníci měli víc času přemýšlet, byli bohatší. Museli více uvažovat, byli zkoumavější, mají více možností, mají možnost přemýšlet, co je správně. => podnikavost kolonistů
 - Řecké písmo **alfabeta** – oproti hieroglyfům má méně znaků, umožňuje všeobecnou gramotnost, 1. zapisuje samohlásky.
 - **Pluralitní prostředí** Řecka – podmiňuje vznik demokracie, snaží se vysvětlovat rozdíly.
- Přejít od náboženského vysvětlení k vědeckému (vědecký důkaz je opakovatelný).
- Nejstarší filosofické školy jsou z Malé Asie.

MÍLÉTSKÁ ŠKOLA

- dnešní Turecko, velmi bohaté město
- hledají příčinu světa (ontologicky); zkoumají, z čeho vznikl – látková příčina (=arché), liší se v tom, která látka je příčinou
- naivní materialismus
- Thales z Miletu (624 – 548 př. n. l.)
 - Nejstarší filosof a 1. teoretický vědec.

- Astronom, právník, politolog, etik, mat: Jako první vypočítal výšku pyramid, vypočítal zatmění Slunce (počítá s obíháním Země), vidí řád a pravidelnost světa – ne mytologicky, neovládají to bohové.
- Připisuje se mu zlaté pravidlo morálky („co sám nerad, nečiň druhým“) – počátek etiky.
- Arché je podle něj **voda** – „všechno je z vody, a pak se do ní zase navrácí“. Podstatou všeho živého je voda (koloběh vody). Z mytologie – vše vzniklo ze světového oceánu.
- pro Řeky jedním ze „sedmera mudrců“ starého světa
- podle antické tradice odpověděl na otázky, co je ze všech věcí nejobtížnější („Znát sebe sama.“), co je nejsnadnější („Poradit druhým.“), co je bůh („To co nemá počátek, ani konec.“) a jak lze žít v dokonalém souladu s ctnostmi (Tak, že nikdy nečiníme to, co odsuzujeme na druhých.“).
- Anaximandros z Mílétu (610 – 546 př. n. l.)
 - Dochovaly se pouze „zlomky“ jeho díla – pouze kousky vět.
 - Byl astronom. Tvrdil, že země je kulatá, kolem Země obíhají různá tělesa, Měsíc svítí odraženým světlem. = Vysvětlitelné děje, ne vůle bohů.
 - Arché = **apeiron** (stř. rod) – Nereálná, abstraktní látková příčina, něco neurčitého, neohrazeného, nemá fyzikálně měřitelné vlastnosti. Věci se vynořují z apeiron, stávají se hmotnými, a pak zase zanikají v apeiron (= „neurčité a neomezené“). Apeiron je neměnné a nekonečné.
 - apeiron dále rozděluje na studené a teplé, suché a vlhké
 - Přemýšlí nad evolucí.
- Anaximenes z Mílétu (546 – 528 př. n. l.)
 - Arché je pro něj **vzduch**. Zředuje (zánik věcí) a zhušťuje se (vznik věcí). Cyklický proces.

PYTAGOREJCI

- působí v J Itálii
- Pythagoras ze Samu (580 – 500 př. n. l.)
 - Samos = ostrov u Turecka, působí ale ve Velkém Řecku
 - idealista – monista – racionalista
 - ontologie založena na matematice – nehledá látkovou příčinu – hledá **formální** příčinu, nehledají pralátku ale prazákon
 - svět funguje na matematicky vyjádřitelných podkladech
 - neexistuje náhoda

- základem je číslo (abstraktní), z něhož se odvozuje vznik světa - vyvozuje se matematický řád
- matematika má přesah i do etiky, představují určité věci - čísla 1 (bod), 2 (přímka), 3 (plocha), 4 (prostor/těleso) = 4 rozměry světa
- 1,2,3,4 = „božský součet 10“
- Řekové neznají aritmetiku, uvažují přes geometrii. Jednotlivým číslům přiřazují etické vlastnosti (sudá č. - správná, lichá č. - špatná (nejdou dělit)). Nemají desetinná čísla, záporná čísla, nulu (=nejsoucno).
- Vrcholem matematiky je **teorie hudby**/harmonie sfér = důkaz dokonalosti vesmíru. Tón = zvukové vyjádření matematiky - pravidelnost. Lyra = různé délky strun - přímky, různé tóny. Zvuk, který vydávají planety při svém oběhu, není běžně slyšitelný - uslyší ho pouze ten, kdo pochopí řád světa.
=> základ pro řecké fil. školy a inspirační zdroj všech idealistických teorií

HÉRAKLEITOS Z EFESU (540 - 480 př. n. l.)

- spíše materialista
- „temný filosof“ - víme o něm velice málo
- Řekové ho nechápali
- Svět je **nekonečná proměnlivost**, ale je poznatelný, nikdy není hotový. Žákům se nelíbilo nekonečno - nešlo to spočítat.
- „Panta rei.“ - **Svět plyne**.
- Svět je nepředvídatelný, podstatou světa je **věčný oheň**, který je principem fungování světa. (postupný vznik teorie 4 živlů)
- neměl svou školu, žák Kratylos: „**Nevstoupíš dvakrát do téže řeky.**“ - voda plyne, řeka se mění.
- logos = světový rozum, poprvé použil tento pojem

ELEJSKÁ ŠKOLA

- italské město Elea
- monismus, idealismus, racionalismus
- navazuje na Pytagorejce, oponuje Hérakleitovi
- změna je důkazem nedokonalosti - chtějí **statiku**, dokonalá věc se nemění

- Xenofanés (580 – 470 př. n. l.)
 - **kritika antropomorfního polyteismu**
 - bohové nevypadají a nechovají se jako lidé (hněv, nevěra,...)
 - je pouze jeden bůh, „bůh je dokonalé, neměnné (kulaté) jsoouco“
 - nabízí více abstraktní náboženství
- Parmenidés z Elei (*540)
 - básník, filosof
 - kritik Hérakleita (poprvé doloženo, že na sebe filosofové reagují)
 - Svět je nedokonalý, stále se mění, tedy je nejsoucí. Hmotný svět je nejsoucí, tím je nedokonalý => je to něco, co nejde poznat. Hmotný svět je pouze nedokonalá kopie dokonalého nehmotného vzoru, který je neměnný => JE
 - hmotný svět „pouze“ EXISTUJE
 - první filosof, u kterého se dochoval delší text (dílo O nejsoucím čili o přírodě)
 - Aby něco bylo jsooucí, musí to být neměnné. **Neměnnost = nehmotnost**. Hmotný svět je klamný – nevyzpytatelný, nevysvětlitelný, nejsoucí.
 - popírá existenci prázdného prostoru
- Zénon Elejský (490 – 430)
 - velmi obratný diskutér
 - říká, že se dají najít logické chyby v prostoru a čase (ale neříká, že neexistuje čas!)
 - hájí Parmenida tím, že napadá ostatní teorie
 - mnoho **aporíí** (=hádank): zaměřeny na logickou rozporuplnost času a prostoru
 - Letící šíp: nelze vykonat nekonečně mnoho pohybů v určitém čase
 - Achilles a želva: nemohou být dva předměty v jednom bodě zároveň

MLADŠÍ FYZIKOVÉ

- pluralisté, materialisté
- Empedoklés z Akragantu (*490 př. n. l.)
 - ze Sicílie
 - Arché = **4 živly**, jejichž spojováním vznikají věci a jejich rozdělováním věci zase zanikají. Důvodem vzniku a zániku jsou dvě další příčiny – láska a nenávisť, **síla spojující a síla oddělující**. Jejich soupeření pak znamená vývoj světa. Dochází k periodickému vzniku a zániku věcí, které si vzájemně platí za příkoří, která si způsobují.
 - Člověk je složen ze stejných elementů jako svět a když poznáváme nějakou věc, dojde ke kontaktu živlů mezi věcí a člověkem.

- Dnešní podobnost: jsme složeni ze stejných prvků (chem. části) jako svět, a tak jsme kompatibilní a můžeme se poznávat.
- teorie poznání - „Podobné se poznává podobným.“
- Anaxagorás z Klazomen (*500 př. n. l.)
 - první filosof, který přišel do Atén, přítel Perikla
 - z Malé Asie
 - „Slunce je žhnoucí kamenná masa“ - obžalován za bezbožnost, prchá z Atén, jeho knihy jsou páleny
 - Svět funguje na racionálních pravidlech - rozum.
 - **Teorie spermatu** (semen): arché je nekonečně mnoho a říká jim spermata. Tyto zárodky věcí byly ve stavu chaosu, dokud je neuspořádal duchovní princip (= nús), který je příčinou vzniku světa a věcí. Na jeho popud je Universum uspořádané, krásné, harmonické. Dále ale svět funguje na základě mechanických principů („přírodních zákonů“) - nús už do běhu světa nezasahuje.

ATOMISTÉ

- pluralisté, materialisté, empirici
- atraktivní pro marxisty
- poznání = **teorie odrazu**: předpokládají, že věci vysílají konstantní proud atomů, které narážejí na naše smysly a skrze ně procházejí do duše, která je hmotná (složená z atomů), ale prostupná (atomy jsou hodně daleko od sebe). V této duši se pak atomy vytvarují do podoby vnímané věci a tím ji poznáváme.
- Atomy se pohybují v rámci prázdného prostoru (tím dochází ke vzniku a zániku věcí) po předem určených drahách (= **deterministé**). Jejich pohyb a vznikání věcí nepodléhají náhodě - náhoda je jen naše neznalost příčin. Ale pohyb atomů je dán příčinami - dnes bychom řekli, že je dán např. přírodními zákony. To, že je nejsme všechny schopni poznat, nazýváme náhodou. Neexistence svobodné vůle.
- pokračovatelé: Epikúrejci (helénismus)
- Leukippos (pol. V. stol. př. l.)
 - nic o něm nevíme
 - zákon **kauzality** - „Vše, co se děje, děje se z nějaké příčiny“ = nic nevzniká bez příčiny
- Démokritos z Abdéry (470 - 360)
 - Pojem **prázdného prostoru**, v němž se nachází plný prostor - věci. Tento plný prostor ale není jednotný, je **dělitelný na nevyčísitelně mnoho nedělitelných**

částí, které jsou smysly nevnímátné pro svůj malý rozměr. Tyto částčky jsou dále **nedělitelné**. Jejich seskupováním vznikají věci a rozlučováním věci zase zanikají. Samy atomy jsou ale věčné, nevznikly a nezaniknou. Podle toho jak moc jsou atomy namačkány k sobě, je ta věc tvrdá, měkká, prostupná (lidská duše nejřidší).

SOFISTÉ

- /4. stol. př. n. l. Atény
- **antropologický obrat** – etická pravidla nejsou dána řádem světa, ale domluvou mezi lidmi → vznik antické demokracie (podmínka fungování)
- klíčovým pojmem není pravdivý, ale přesvědčivý názor (vhodný pro diskusi)
- první moudří lidí, kteří učili moudrosti za peníze (argumentační schopnosti, dialog), byli dost bohatí
- politika fungovala na tomto principu
- doba rozkvětu aténské demokracie → jak končí demokracie, končí sofisté
- vzestup Atén (vítězství v Řecko-Perských válkách) – důkaz převahy demokracie nad autokracií (království)
- sofisté byli považováni za nejmoudřejší na světě, bylo to ale krátké období
- Peloponéská válka (Atény x Sparta – diktatura): prohra Atén; Alexandr Makedonský
 - Atény hledají viníka → sofisté zavedli demokracii → zpomalili systém → lidé neví za co bojovat, nemají jednu pravdu, jednotný názor → sofisté vyhnáni
- paralela situace po rozpadu východního bloku: komunismus → demokracie (nemůže vydržet?)

- Protagorás z Abdéry (481 – 410 př. n. l.)
 - učitel Perikla
 - jeho knihy páleny
 - **„Člověk je měrou všech věcí. Jsoucích, že jsou, nejsoucích, že nejsou.“** – člověk rozhoduje o věcech, jestli jsou dobře nebo špatně
 - **„Jak se která věc jeví tobě, taková je pro tebe. Jak se která věc jeví mně, taková je pro mě. Člověkem jsi však ty i já.“** – každý může mít svůj názor a o těch se pak diskutuje
 - **„O bozích nemohu vědět ani to že jsou, ani že nejsou, ani jakou mají podobu.“**

- **subjektivizace:** nezajímá nás, co je správně, záleží na lepší argumentaci
- **relativizace:** za určitých podmínek je věc špatně, za určitých dobře (např. vražda)
- Gorgiás z Leontýn (5. /6. st. př. n. l.)
 - „Nic není“ → „Je-li něco, nelze to poznat.“ → „**Pokud to lze poznat, nelze to sdělit ostatním.**“
 - Proč to nelze sdělit ostatním? Jinak vnímáme věci, jinak je vidíme, nedokážeme přesně popsat,...